

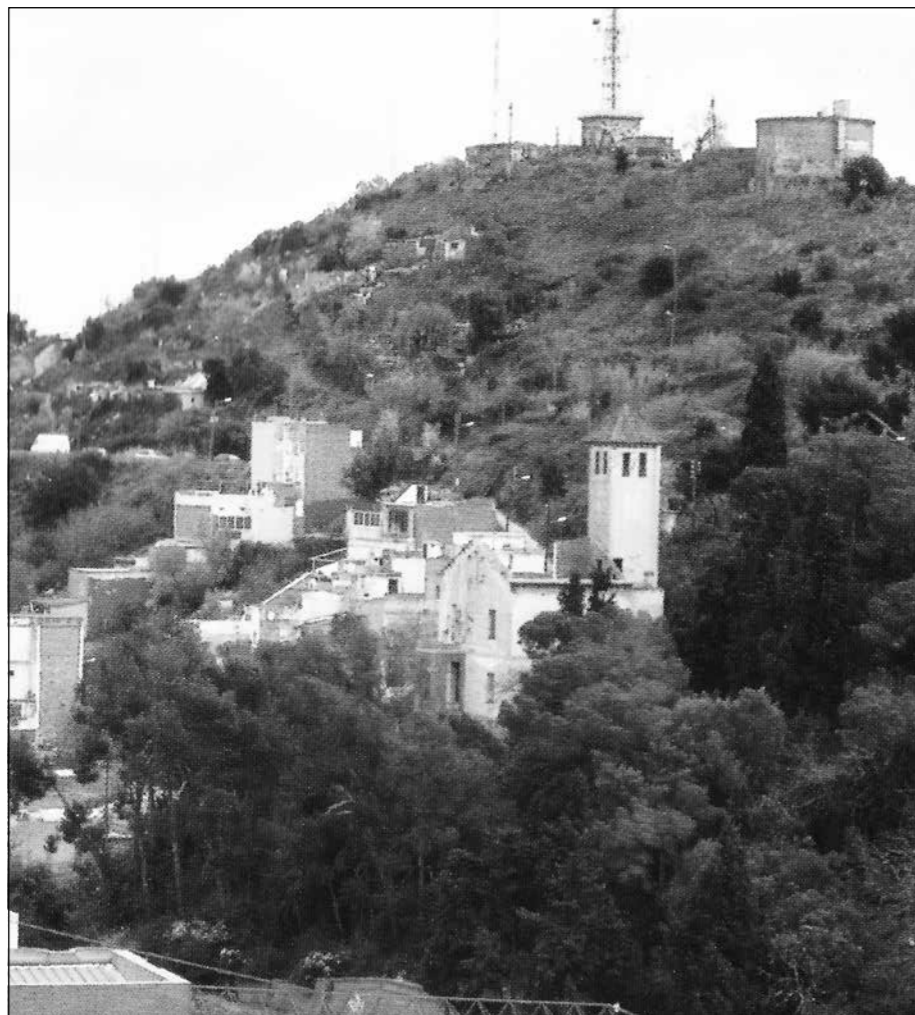
La Casa Bech del Carmel

Jordi Vilanova
Carmel a la Vista

Al Carmel, pagesos i estiuejants al número 6 de la revista EL POU, de desembre 2016, en Juanjo Fernández, na Carlota Giménez i en Marc Villoro varen fer un ampli recull de masos de la pagesia i de les diverses famílies que venien al Carmel a estiuejar. Una de les cases d'estiueig, la d'una família vinguda a començaments de segle XX, fou la d'en Francesc de Paula Bech, que va fer construir una vil·la prou majestuosa ben a prop de l'ermita-santuari de la Mare de Déu del Mont Carmel, que s'havia construït el 1864 a prop del camí que venia de Gràcia i que després seria anomenada la carretera del Carmel. A l'inici del segle XX, era un lloc força concorregut per gent vinguda sobretot de Gràcia i d'Horta. Allà s'hi celebraven aplecs de tota mena. No era un lloc solitari i despoblat, sinó que tot i no tenir la densitat d'avui, hi havia habitatges i trànsit, a més de diverses masies, com can Mans – que abans d'adoptar-se el nom del Carmel pel barri, donava nom a la zona, i que era fonda, mostra del caràcter de lloc de pas–, can Grau, can Mora i can Xiro, entre unes quantes més. També hi havia a la zona l'activitat industrial de diverses pedreres.

El propietari

En Francesc de Paula Bech i Morera, pare de Concepció i de Lola Bech i Beltran, aquesta, pintora d'anomenada a l'època, era un home de negocis amb interessos en empreses diverses: la Compañía General de Saneamiento y Reformas Urbanas, de la qual era secretari; la Sociedad Anónima Naviera Española, de la qual era cofundador amb en Rómulo Bosch i Alsina, el qual dona nom al popularment anomenat *Moll de la Fusta*; i la Compañía General de Carbones S.A. La família Bech vivia

La Casa Bech a finals del primer decenni de segle XXI, abans de ser enderrocada

en un pis del carrer de Pelayo al costat dels Magatzems Damians –després El Siglo– i va establir a la Casa Bech la residència d'estiueig. La casa és un exemple més de vil·la de família benestant a la zona dels turons a principi de segle XX, i segons aquells que hi varen tenir accés, l'interior tenia una magnífica presència, amb xemeneia de marbre i decoracions i

revestiments modernistes, tot i que la seva arquitectura no tenia gaire mèrit. Era una casa imponent però, particularment per la seva torre visible des de lluny.

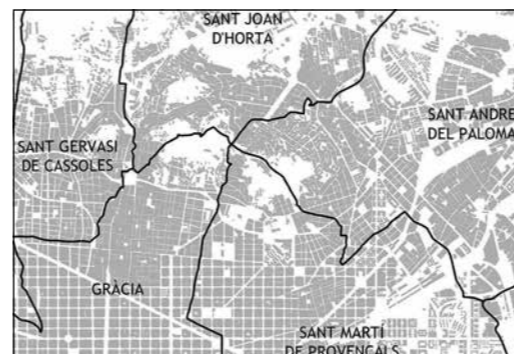
La Casa Bech estava situada vora l'encreuament de la carretera del Carmel amb els camins del Coll, d'Horta i de Sant Martí de Provençals, el més important nus de comunicació de la zona. Allà

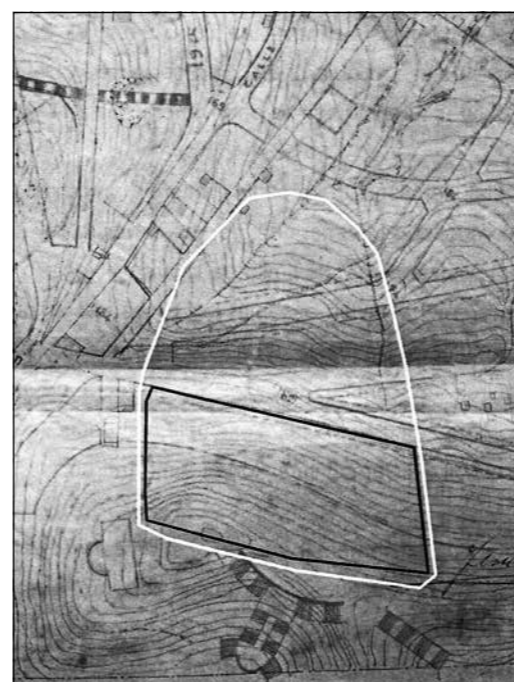
L'ermita-santuari de del Mont Carmel abans de la Guerra Civil

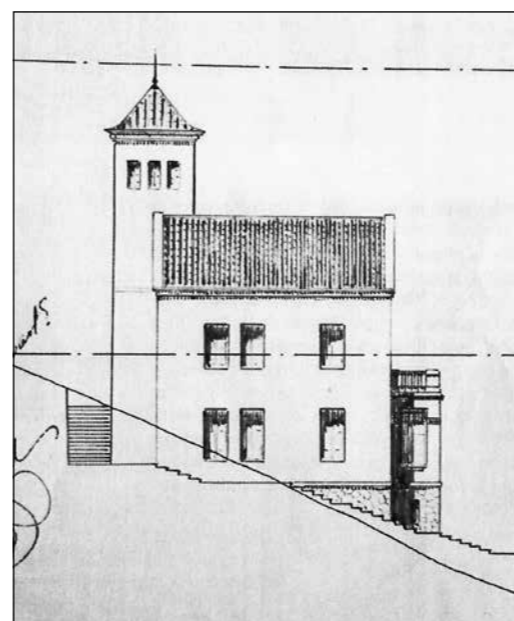
Aplec a la pedrera adjacent a l'ermita.

La Casa Bech es trobava on s'unien diversos pobles, avui districtes de Barcelona: Sant Joan d'Horta, Gràcia, Sant Andreu de Palomar i Sant Martí de Provençals

Finca Bech originària, en traç blanc, sobre plànol de base del Pla d'Urbanització aprovat 1917. La línia negra delimita l'actual finca

Alçat de la Casa Bech inclosa a la segona sol·licitud de 1918

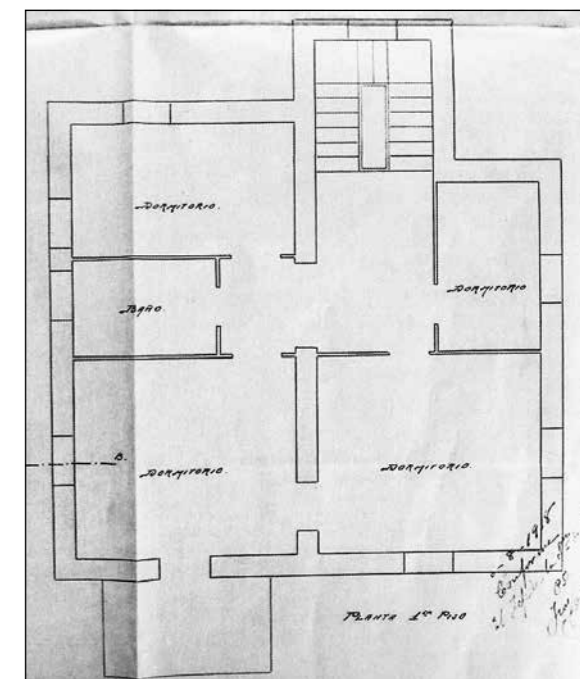
convergien quatre poblacions: Gràcia al sud, d'on s'hi venia per la carretera; Sant Joan d'Horta al nord, d'on venia una carretera que és ara el carrer Dr. Bové, tot i que també hi havia un camí que pujava pel que és ara el carrer Conca de Tremp; Sant Martí de Provençals que feia frontera amb el cim del turó de la Rovira; i finalment Sant Andreu de Palomar des d'on s'accedia passant per la font d'en Fargues. A banda del fet que era una zona ja habitada i transitada, cal tenir en compte que ja s'havia iniciat el projecte del Parc Güell al vessant gracienc del turó del Carmel, que li donava a la zona una certa prestància.

La propietat

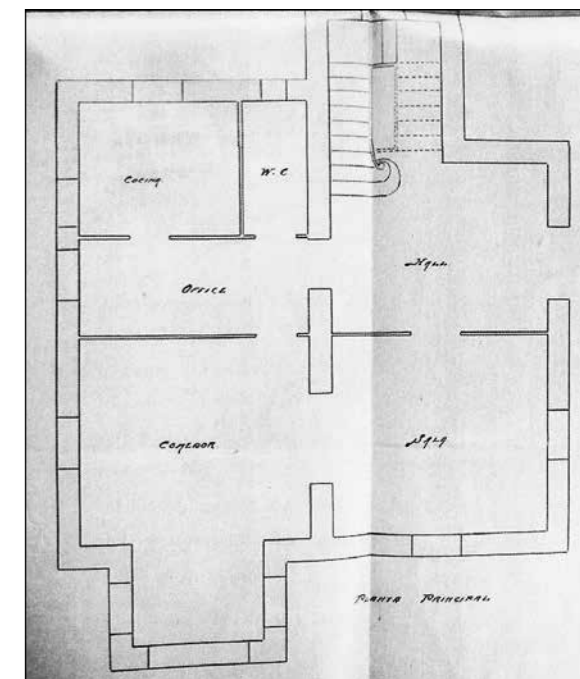
La casa estava ubicada damunt del carrer Gran Vista, on encara es pot veure el mur de contenció de la finca amb unes voltes de pedra, conegut al barri com "los Muros". Ara bé, en Bech va adquirir el 1916 a l'anterior propietari, en Josep Subidà Montarda, una finca més extensa que la d'avui, veïna d'una propietat de la baronesa de Maldà, travessada per diferents camins, avui els carrers de la Gran Vista i del Doctor Bové, i vorejant a la part inferior l'aleshores carrer San Juan, anteriorment el *Cº del Carmelo*, i avui Conca de Tremp.

Tant la propietat d'en Bech com la de la baronesa de Maldà varen quedar afectades pel Pla General d'Urbanització de Barcelona redactat el 1916, aprovat l'any següent i que va ser vigent fins el 1953 quan es va redactar el pla comarcal o Plan de Ordenación de Barcelona y su zona de influencia, en el qual es contemplava per primer cop un parc urbà dels Tres Turons. La finca Bech també fou afectada posteriorment pel *Proyecto de replanteo de un trayecto de la carretera de Horta al Carmelo* executat el 1922, on s'ordenen i urbanitzen els camins per establir els carrers de la Gran Vista i del Doctor Bové. El projecte de la Casa Bech és d'Ezequiel Porcel –un dels arquitectes que formulà el Pla Romeu-Porcel d'infraestructures viàries i de parcs– i es presenta inicialment el maig de 1918, però el permís és denegat perquè excedeix l'alçada màxima permesa. El juny de 1918 torna a sol·licitar el permís, i aquesta vegada el projecte, modificat amb l'edifici situat més avall, a una cota inferior, és acceptat l'agost del mateix any.

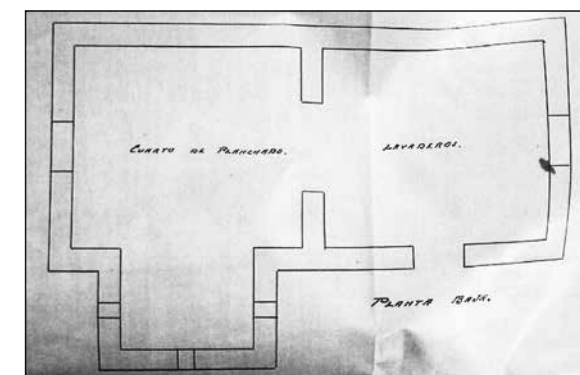
La distribució constava de planta baixa o semisoterrani, que degut al pendent, té aproximadament la meitat de l'àrea dels pisos superiors, amb un "quarto" de planxar i un altre de safareig. La planta principal constava de rebedor, la sala principal, menjador amb glorieta quadrada, i a l'àrea de cuina, un office (*sic*) i un vàter. Finalment, al primer pis es trobaven els quatre dormitoris, un dels quals tenia sortida al balcó damunt de la glorieta, i un sol "quarto" de bany.

Primer pis amb els dormitoris

Planta principal amb sala, menjador i cuina

Planta baixa de safareig

Malauradament, en Francesc Bech no va poder gaudir gaire temps de la casa, atès que morí el 17 de novembre de 1925. La seva vídua, na Isabel Beltran Motis, el va seguir anys després, el 31 de desembre de 1940.

Posteriorment, a la primera meitat dels anys seixanta del segle passat, la propietat va segregat la part de sota dels carrers de la Gran Vista i del Doctor Bové, pràcticament la meitat de la finca originària, amb vint-i-nou parcel·les venudes a diferents propietaris.

Mentre tant, a la casa hi visqueren una parella que al barri s'hi referien com els *masovers*. Segons en Juan Magaña, que havia nascut i encara viu en una casa veïna, a la seva infància, allà pels anys setanta jugava al carrer i a la finca amb els fills

la propietat resta abandonada, amb un mínim manteniment per part de l'Ajuntament, amb el constant ajornament del projecte del Parc dels Tres Turons, deixant així que la casa s'anés deteriorant, amb destrosses per part de persones que hi entraven i l'eventual esfondrament de teulada i pisos.

L'any 2011 es va efectuar, d'acord amb l'Informe anual de les empreses i institucions municipals de l'Ajuntament de Barcelona, l'*"Enderroc de les edificacions existents al solar del carrer Gran Vista, 117 (antiga masia de Cal Bech), per tal de recuperar l'espai públic."* Aquesta, doncs, fou la fi de la Casa Bech. Ara bé, d'acord amb aquest informe de l'Ajuntament, l'actuació contemplava *"recuperar l'espai públic dels*

Sierra de Cazorla, al sud-est de Jaén, i pare de Castril (abans Castril de la Peña), comarca de Huéscar, al nord-est de Granada. El maig de 2018 va ser la primera vegada que va "tornar" a Andalusia.

Ja hi havia familiars i coneguts al barri, molts de Jaén. L'àvia paterna ja havia vingut a Barcelona i això va facilitar que vinguessin aquí. Els dos germans més grans —una germana que viu a França i un germà que ja és mort— varen néixer a Andalusia, però els cinc germans restants varen néixer aquí. En total, cinc noies i dos nois, vint-i-un anys entre el més gran, i la més petita, la qual va néixer quan el més gran va anar al servei militar. Tots vivint en un mateix espai a "los Muros".

De petita, l'Antonia corria pel carrer, jugava a la xarranca o pujava amb amics a dalt on hi havia el jardí de la Casa Bech, mentre que la mare, com moltes dones, rentaven a la vorera del carrer davant de "los Muros", amb l'aigua que havien de tragar des de la font que hi havia sota l'ermita, on hi ha ara l'església.

A "los Muros" hi vivien els pares, els avis materns, un germà de la mare, més els sis germans i germanes. Va anar a l'escola de monges de la plaça de Sanllehy, dels sis anys fins els dotze. Baixava i pujava per la carretera, pels camins i escales que hi ha. No li agradava anar-hi, perquè la separaven de la seva germana, quatre anys més gran que ella.

A partir dels dotze anys, va estar un parell d'anys treballant al taller tèxtil d'Armand Basi, a prop del camp de l'Europa, però quan el seu pare va deixar de treballar de paleta i va agafar un bar, es va posar a treballar-hi, ja que la seva germana era més gran i tenia un sou millor. Tot i així, a les tardes l'Antonia anava a una acadèmia a Can Baró a treure's el graduat escolar.

Quan tenia quinze anys, va conèixer el que seria el seu marit, client del bar, que havia vingut de jove del poble de Vallanca al Racó d'Ademús, i que vivia més avall de "los Muros".

Es va casar el 1971, quan encara no havia fet els vint anys, i va marxar a viure a casa seva al carrer Calderón de la Barca. Més tard, els seus pares també varen marxar de "los Muros" per a anar a viure a un bloc de pisos que hi havia una mica més amunt, al carrer de la Gran Vista. L'àvia paterna i els seus fills havien anat a viure a Collblanc, i després al turó de la Peira.

Joaquina Cubero (Cañete de las Torres, Alto Guadalquivir, Córdoba - 1947) Tots els germans varen néixer a Córdoba. Amb set anys, va fer el viatge en tren. No pas en "el Sevillano", com tants i tants andalusos que varen venir a Catalunya, sinó de Córdoba varen anar a Madrid, on varen fer nit, i el matí un altre tren cap a Barce-

lona. A l'arribar, uns tiets que ja estaven establerts a l'Hospitalet, els varen venir a buscar, per a "colar-los" ja que "los grises" (la policia nacional), retornaven aquells que no tenien feina i ni habitatge. Els tiets varen agafar les maletes i la mainada, mentre els pares anaven sense equipatge i pogueren passar.

Varen viure al pis dels tiets durant un any, tots en una habitació. Els avis varen anar a parar al Polvorí de Montjuïc, i la seva família a "los Muros". Al Carmel, la Joaquina jugava al carrer, amb els més petits, fent carreres amb en Lilo, un dels més xiquets. Recorda que, al poc d'entrar a "los Muros", de ben menuda, va venir una parella de la guàrdia civil per controlar els "nouvinguts".

El pare va trobar feina a l'Ajuntament, d'escombriaire, i la mare fent feines a les cases. La Joaquina va dedicar-se a la cura dels germans. Duia caminant els nois a l'escola al Parc Güell, i la seva germana sordomuda a l'escola del Doctor Gasol, al carrer Descartes, on va aprendre a llegir i escriure per la voluntat d'una de les mestres. Gràcies a això, amb tretze anys va poder trobar feina al laboratori Almirall, al carrer Cardener de Gràcia.

Al Carmel, els serveis eren molt precaris, tant a "los Muros" com a la resta del barri, sobre tot més amunt on hi havia les barraques. No hi havia clavegueram —objecte de la lluita veïnal durant anys— i quan plovia molt, tots els veïns de més amunt aprofitaven per buidar i el carrer baixava com un desguàs. A un parell de cases de "los Muros", inclosa la de la Joaquina, tenien un petit vàter a la turca amb pou cec a l'entrada, i els veïns entraven a fer-lo servir, ja que les altres cases feien servir cubells i gibrelletes i els buidaven a les nits.

Tota l'aigua era de la font. Tothom, mainada inclosa, havia d'anar amb garrafes a la font del santuari, on temps enrere s'havien celebrat fontades, aplecs i pícnic. Ara era la font de subministrament de l'aigua de consum, i també per rentar-se i netejar. Tenien un cossi al costat de l'escala on rentava la roba.

Dins les cases, els llums eren de carbur, o bé s'enllumenaven amb espelmes, ja que no hi havia subministrament d'electricitat, al menys mentre hi visqué la Joaquina. La calefacció amb estufa de petroli o amb braser, i la cuina de "carbón de carrasca", d'alzina. Més tard es va "regularitzar" la situació de les cases de "los Muros" i varen disposar de servei elèctric, però això no ho va veure ella.

Eufemia Martínez (Cortijo de Lézar, Castril de la Peña - 1933)

La família vivien en un cortijo, el de Lézar, al nord-est de Granada.

Per a ella, el cortijo *"era la divinidad más grande del mundo"*, però als sis anys, la família varen marxar cap a Catalunya en tren. Venia tot el camí vomitant, i el primer que va fer aquí la mare va ser buscar una fonda on poder-la rentar, ja que venia negra del sutge al haver de treure el cap per la finestra del tren. Varen viure uns dies a diferents llocs, a casa d'una paisana amiga del seu pare, en una casa de Gran Vista, sempre amuntegada tota la família en una sola habitació.

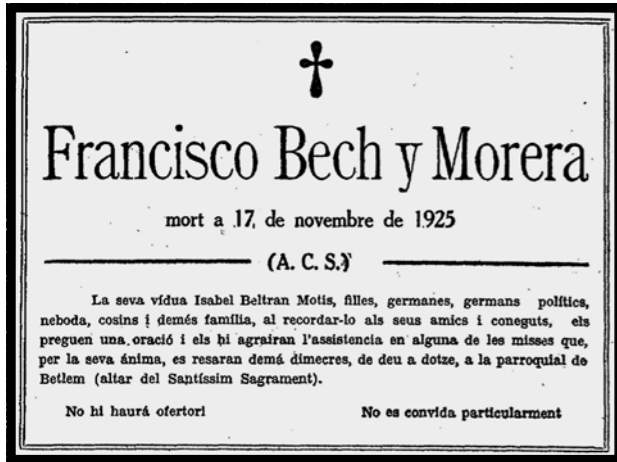
Una familiar va facilitar-los l'entrada a "los Muros", ja que el pare encara no havia trobat feina i la mare estava embarassada, i no podien pagar lloguers. Té encara un clar record de l'arribada, que va ser per Nadal quan encara no havia fet els set anys: *"No había agua, no había luz. Teníamos que ir*

a la fuente, haciendo cola, con mis cubicos, con mis garrafas, ayudaba a mi madre, porque era la más grande". Amb el temps, el pare va trobar feina treballant de peó d'obra, i la mare fregant cases.

L'Eufemia va aprendre a cosir camises. Li va ensenyar la senyora Paquita, una catalana *"de pura cepa"*, però de les que no deien *"charnegos"* als nouvinguts — *«mayormente los mayores, aunque había de todo»*. Aquesta la va acollir durant els dies, mentre treballava el pare — la mare havia marxat al poble amb la germana de l'Eufemia perquè aquesta havia agafat *"el baile de san vito"* — i la tenia d'aprenent.

Als onze anys ja tenia màquina i treballava, de dotze a catorze hores a preu fet, per a un taller a la Via Laietana. Havia de baixar a peu a la plaça Rovira, on agafava el tramvia, tot carregant les camises que havia cosit. Allà en recollia tres dotzenes més que havia de tornar al cap de dos dies cosides amb fil que s'havia de pagar ella. Més endavant va trobar feina als laboratoris Merck, on va treballar durant un any a la cadena embotelladora, fusionant i tancant les ampolles d'injectables.

Aleshores, amb quinze anys va conèixer un noi de dinou, i tot i que era molt de ball, l'Eufemia preferia el cine i anaven a "la barraca", l'antic Cinema Popular de la rambla del Carmel inaugurat el 1929 i enderrocats quan es va construir el túnel de la Rovira a principi dels anys setanta. Després del laboratori, va tornar a les camises fins que es va casar als vint-i-un anys i es va quedar en estat, amb un embaràs difícil, amb vòmits... *"¡Se acabó las camisas!"* li va dir el seu marit. Al guanyar-se prou bé la vida la parella per marxar, amb divuit anys fets ja s'havia mudat de "los Muros" a viure amb el que seria el seu marit.

bessons —Juan i Sixto— d'aquests masovers, en Juan Elías i na Carmen Garrido. Aquests no solament vivien i se'n cuidaven de la Casa Bech, sinó que el Sr. Elías era qui feia el manteniment i vigilància de l'antena de Radio Juventud localitzada a la part alta de la finca. Quan aquesta va ser traslladada a Esplugues, la família va marxar, quedant definitivament abandonada la casa.

Els anys vuitanta del segle passat, l'assistència social de Càrites, Carme Ribas Piera, pren la iniciativa, junt amb l'activista social i presidenta de l'Associació de Veïns del Carmel, Custodia Moreno, d'aprofitar l'edifici que encara estava en prou bones condicions, com a residència per a gent gran. Malauradament, el projecte no prospera atesa l'orografia del lloc.

En tot cas, l'arquitecte municipal Ignasi de Lecea, gran defensor del Parc dels Tres Turons, que comprèn els turons de la Rovira (on està situada la casa Bech), el del Carmel i el de la Creueta del Coll, previst ja al Pla General Metropolità (PGM) de 1953, advoca l'adquisició de la finca, qualificada com a espai lliure públic al PGM de 1976. El consistori aprova la compra de la finca, que en tot cas està abandonada, i per una suma relativament menor —segons la mateixa Custodia Moreno, uns 16 milions de pessetes— l'Ajuntament l'adquireix. Ara bé, per causes d'economia i de prioritats,

antics jardins i transformar-los com un dels accessos al turó de la Rovira des del barri del Carmel", el qual encara queda pendent.

"Los Muros"

L'únic vestigi constructiu que queda avui de la propietat, a banda de les restes de les terrasses del jardí, és el que al barri es coneix per "los Muros", el mur de contenció que separa el terreny de la casa del carrer Gran Vista. Amb la mort dels propietaris i l'abandonament de la casa per part dels seus hereus, després de la Guerra espanyola "los Muros" serien ocupats —amb el permís de la propietat mitjançant els masovers— per nouvinguts en les onades d'immigració de la postguerra, que en lloc de les barraques d'autoconstrucció de més amunt al turó de la Rovira, a can Baró o al Carmel, triaren condicionar els arcs per viure-hi. Aquests semblen haver estat aprofitats també durant la guerra per a emmagatzemar-hi les municions dels canons antiaeris existents al cim del turó, segons testimonien les restes descobertes per part de qui els habità.

Aquest autor va entrevistar algunes de les dones que hi havien viscut, i que així es van recordar les experiències de la vida d'aquells que hi visqueren.

Antonia Ródenas (Barcelona - 1951) Família: mare de Quesada, comarca de la

■ A l'actualitat, alguns dels arcs de "los Muros" han estat pintats en una activitat de servei i promoció de les arts plàstiques a la comunitat, amb la col·laboració d'alumnes de l'IES Ferran Tallada, del Districte d'Horta-Guinardó, de veïns del barri, i del col·lectiu Carmel a la Vista, associació de promoció de les arts i la cultura a

la qual pertany aquest autor, i que té en marxa un projecte de memòria del Carmel que inclou la promoció de l'aprofitament de "los Muros" en memòria de qui hi els va habitar. També s'està preparant una proposta de projecte d'arxiu documental per part d'un grup de persones del barri.